

СУЧАСНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАРМАЦЕВТІВ В УКРАЇНІ: ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ, КВАЛІФІКАЦІЙНІ КАТЕГОРІЇ ТА БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК

THE MODERN SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF PHARMACISTS IN UKRAINE: EDUCATIONAL TRAJECTORY, QUALIFICATION CATEGORIES AND CONTINUOUS PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Вікторія Шаповалова (Viktoriia Shapovalova), доктор фармацевтичних наук, професор, Львівський медичний університет, Громадська організація «Асоціація медичного та фармацевтичного права» (Lviv Medical University, Public Organization “Association of Medical and Pharmaceutical Law”, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0003-4770-7292>

Аліна Осинцева (Alina Osyntseva), кандидат фармацевтичних наук, доцент, Львівський медичний університет, Громадська організація «Асоціація медичного та фармацевтичного права» (Lviv Medical University, Public Organization “Association of Medical and Pharmaceutical Law”, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0003-1655-318X>

Анатолій Деркач (Anatolii Derkach), кандидат фармацевтичних наук, старший науковий співробітник, Приватна наукова установа «Науково-дослідний університет медичного та фармацевтичного права» (Private Scientific Institution “Scientific and Research University of Medical and Pharmaceutical Law”, Ukraine)

<https://orcid.org/0009-0009-5819-2467>

*Corresponding author: Alina Osyntseva (osincevaalina6@gmail.com)

Анотація. Трансформація фармацевтичного сектору охорони здоров'я України, європейська інтеграція, цифровізація та розширення професійних функцій фармацевтів зумовлюють необхідність удосконалення системи професійної підготовки, яка охоплює всі етапи професійного становлення фахівця – від здобуття магістерської освіти до безперервного професійного розвитку.

Метою роботи стало проведення комплексного нормативно-правового та порівняльного аналізу сучасної системи професійної підготовки фармацевтів в Україні, дослідити особливості магістерської освіти, інтернатури, спеціалізації, присвоєння кваліфікаційних категорій і безперервного професійного розвитку, визначити їх взаємозв'язок у формуванні професійної компетентності фармацевта, а також оцінити відповідність національної моделі сучасним

європейським вимогам і міжнародним рекомендаціям.

Матеріалами дослідження стали нормативно-правові акти України, що регламентують професійну підготовку та професійний розвиток фармацевтів, зокрема закони України, Стандарт вищої освіти за спеціальністю «Фармація, промислова фармація», Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (Випуск 78 «Охорона здоров'я»), нормативні акти Міністерства охорони здоров'я України щодо інтернатури, атестації та безперервного професійного розвитку, а також Директива 2005/36/ЕС, рекомендації Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP) і Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВНО). Використано нормативно-правовий, контент-аналітичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, професіографічний методи та метод узагальнення.

Встановлено, що сучасна система професійної підготовки фармацевтів в Україні є багаторівневою та безперервною і включає магістерську освіту, інтернатуру, спеціалізацію, присвоєння кваліфікаційних категорій та безперервний професійний розвиток. Проведено аналіз нормативно-правового забезпечення кожного етапу професійного становлення, охарактеризовано компетентнісний підхід до підготовки магістрів фармації, визначено роль інтернатури у формуванні практичних компетентностей, обґрунтовано значення спеціалізації та системи кваліфікаційних категорій для професійної диференціації і кар'єрного зростання. Показано, що система безперервного професійного розвитку забезпечує постійне оновлення професійних знань відповідно до сучасних наукових досягнень і вимог законодавства. За результатами порівняльного аналізу встановлено високий рівень гармонізації української моделі професійної підготовки з вимогами Директиви 2005/36/ЕС та рекомендаціями FIP, а також визначено перспективні напрями її подальшого вдосконалення.

Таким чином, система професійної підготовки фармацевтів в Україні відповідає сучасній концепції навчання впродовж життя та забезпечує послідовне формування професійних компетентностей на всіх етапах професійної кар'єри. Подальший розвиток національної моделі доцільно спрямувати на поглиблення гармонізації з європейськими стандартами, розвиток компетентнісного підходу, удосконалення практикоорієнтованої підготовки, впровадження цифрових освітніх технологій і зміцнення системи безперервного професійного розвитку як основи забезпечення високої якості фармацевтичної допомоги.

Ключові слова: фармацевт; професійна підготовка; магістерська освіта; інтернатура; спеціалізація; кваліфікаційні категорії; безперервний професійний розвиток; компетентності; фармацевтична освіта; Директива 2005/36/ЕС.

Abstract. The transformation of the pharmaceutical healthcare sector of Ukraine, European integration, digitalization, and expansion of professional functions of pharmacists necessitate the improvement of the professional training system, which covers all stages of a specialist's professional development – from obtaining a master's degree to continuous professional development.

The aim of the work was to conduct a comprehensive regulatory and comparative analysis of the modern system of professional training of pharmacists in Ukraine, to investigate the features of master's education, internship, specialization, assignment of qualification categories and continuous professional development, to determine their relationship in the formation of a pharmacist's professional competence, and to assess the compliance of the national model with modern European requirements and international recommendations.

The materials of the study were the regulatory and legal acts of Ukraine regulating the professional training and professional development of pharmacists, in particular the laws of Ukraine, the Standard of Higher Education in the specialty "Pharmacy, Industrial Pharmacy", the Handbook of Qualification Characteristics of Occupations of Employees (Issue 78 "Health Care"), regulatory acts of the Ministry of Health of Ukraine on internships, certification and continuous professional development, as well as Directive 2005/36/EC, recommendations of the International Pharmaceutical Federation (FIP) and the World Health Organization (WHO). The regulatory and legal, content-analytical, comparative-legal, system-structural, professioniographic methods and the generalization method were used. It was established that the modern system of professional training of pharmacists in Ukraine is multi-level and continuous and includes master's education, internship, specialization, assignment of qualification categories and continuous professional development. An analysis of the regulatory and legal support for each stage of professional development was conducted, a competency-based approach to the training of masters of pharmacy was

characterized, the role of internship in the formation of practical competencies was determined, the importance of specialization and the system of qualification categories for professional differentiation and career growth was substantiated. It was shown that the system of continuous professional development ensures constant updating of professional knowledge in accordance with modern scientific achievements and legislative requirements. The results of the comparative analysis established a high level of harmonization of the Ukrainian model of professional training with the requirements of Directive 2005/36/EC and FIP recommendations, and promising areas for its further improvement were also identified. Thus, the system of professional training of pharmacists in Ukraine corresponds to the modern concept of lifelong learning and

ensures the consistent formation of professional competencies at all stages of a professional career. Further development of the national model should be directed towards deepening harmonization with European standards, developing a competency-based approach, improving practice-oriented training, introducing digital educational technologies, and strengthening the system of continuous professional development as the basis for ensuring high quality pharmaceutical care.

Keywords: pharmacist; professional training; master's degree; internship; specialization; qualification categories; continuous professional development; competencies; pharmaceutical education; Directive 2005/36/EC.

Вступ. Сучасний розвиток фармацевтичного сектору охорони здоров'я України супроводжується суттєвою трансформацією вимог до професійної підготовки фармацевтичних кадрів. Умови післявоєнного відновлення держави, цифровізація системи охорони здоров'я, інтеграція України до європейського освітнього та професійного простору, впровадження нових моделей фармацевтичної допомоги, розвиток клінічної фармації та розширення професійних повноважень фармацевтів зумовлюють необхідність удосконалення всієї системи підготовки фахівців – від здобуття вищої освіти до безперервного професійного розвитку (БПР) протягом усього періоду професійної діяльності [1].

Підготовка сучасного фармацевта більше не обмежується здобуттям диплома магістра. Натомість вона являє собою багаторівневу систему професійного становлення, що охоплює навчання за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, проходження інтернатури, набуття професійної спеціалізації, присвоєння кваліфікаційних категорій та постійне підтримання професійної компетентності через систему БПР. Кожний із зазначених етапів регламентується нормативно-правовими актами Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України, а також поступово гармонізується з європейськими вимогами до професії фармацевта [2].

Нормативною основою сучасної моделі професійної підготовки фармацевтів є Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про освіту», Закон України «Про лікарські засоби», Закон України «Про систему громадського здоров'я», Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», Стандарт вищої освіти за спеціальністю І8 «Фармація» (226 «Фармація, промислова фармація»), нормативні документи щодо проходження інтернатури, атестації фармацевтичних працівників, присвоєння кваліфікаційних категорій та

організації БПР. Важливого значення набувають також міжнародні документи, зокрема Директива 2005/36/ЕС Європейського Парламенту та Ради про визнання професійних кваліфікацій, рекомендації Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP), Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO) та інших міжнародних професійних організацій, які визначають сучасні підходи до підготовки та професійного розвитку фармацевтів [3-16].

Особливого значення питання професійної освіти набувають у зв'язку з постійним розширенням функціональних обов'язків фармацевтичних працівників. Сучасний фармацевт бере участь у наданні фармацевтичної допомоги та фармацевтичної опіки, здійснює фармаконагляд, бере участь у вакцинопрофілактиці, реалізує принципи належних фармацевтичних практик, використовує цифрові технології, забезпечує раціональне застосування лікарських засобів, здійснює інформаційний супровід пацієнтів та взаємодіє з іншими фахівцями системи охорони здоров'я. Виконання таких професійних функцій потребує не лише ґрунтовної університетської підготовки, але й систематичного оновлення знань відповідно до сучасних досягнень медичної та фармацевтичної науки [17-19].

У більшості країн Європейського Союзу професійний розвиток фармацевтів ґрунтується на концепції навчання впродовж життя (lifelong learning), яка передбачає безперервне вдосконалення професійних компетентностей відповідно до потреб системи охорони здоров'я та очікувань суспільства. Аналогічні підходи поступово впроваджуються й в Україні шляхом розвитку системи БПР, удосконалення післядипломної освіти, цифровізації освітнього процесу та наближення національних освітніх стандартів до європейських вимог [20].

Аналіз сучасної наукової літератури свідчить, що значна кількість досліджень присвячена окремим аспектам фармацевтичної освіти, професійної компетентності, післядипломної підготовки, клінічної фармації, БПР та нормативно-правового регулювання фармацевтичної діяльності. Водночас питання комплексного аналізу всієї траєкторії професійного становлення фармацевта - від здобуття магістерської освіти до присвоєння кваліфікаційних категорій і підтримання професійної компетентності шляхом БПР - залишаються недостатньо висвітленими. Практично відсутні дослідження, у яких зазначені елементи розглядаються як єдина інтегрована система кадрового забезпечення фармацевтичної галузі, сформована на основі чинного українського законодавства та гармонізована з міжнародними стандартами професійної освіти [21-28].

Останніми роками значна увага приділяється розвитку сучасних напрямів фармацевтичної науки, зокрема фармакоекономічним дослідженням, застосуванню методів ABC/VED-аналізу для оптимізації фармакотерапії, удосконаленню фармацевтичної опіки, клінічної фармації, фармацевтичної освіти, впровадженню цифрових технологій у медичну практику, а також нормативно-правовим і біоетичним аспектам фармацевтичної діяльності. Опубліковані дослідження демонструють розширення професійних функцій фармацевтів у сфері раціонального застосування лікарських засобів,

забезпечення їх якості, безпеки, фармацевтичного консультування, освітньої діяльності, фармакотерапевтичних, клініко-фармакологічних, нормативно-правових, класифікаційно-правових, судово-фармацевтичних досліджень, що підтверджує необхідність подальшого вдосконалення системи професійної підготовки та БПР фармацевтичних працівників [29–37].

У зв'язку з цим комплексний аналіз сучасних вимог до підготовки фармацевтів, нормативно-правового забезпечення магістерської освіти, інтернатури, спеціалізації, атестації, присвоєння кваліфікаційних категорій та БПР є актуальним як для вдосконалення фармацевтичної освіти, так і для забезпечення високої якості фармацевтичної допомоги, розвитку кадрового потенціалу системи охорони здоров'я України та подальшої гармонізації національної моделі професійної підготовки з європейськими й міжнародними стандартами.

Мета роботи. Провести комплексний нормативно-правовий та порівняльний аналіз сучасної системи професійної підготовки фармацевтів в Україні, дослідити особливості магістерської освіти, інтернатури, спеціалізації, присвоєння кваліфікаційних категорій і БПР, визначити їх взаємозв'язок у формуванні професійної компетентності фармацевта, а також оцінити відповідність національної моделі підготовки сучасним європейським вимогам і міжнародним рекомендаціям.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження стали нормативно-правові акти України та міжнародні документи, що регламентують професійну підготовку, післядипломну освіту та професійний розвиток фармацевтичних працівників. До нормативної бази дослідження включено Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про лікарські засоби», «Про систему громадського здоров'я», Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я», затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 березня 2002 року №117 (зі змінами станом на 2025 рік), Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня за спеціальністю І8 «Фармація» (226 «Фармація, промислова фармація»), нормативно-правові акти Міністерства охорони здоров'я України, що регулюють проходження інтернатури, присвоєння та підтвердження кваліфікаційних категорій, а також організацію системи БПР працівників сфери охорони здоров'я [3-16].

Для порівняльного аналізу використано положення Директиви 2005/36/ЕС Європейського Парламенту та Ради від 7 вересня 2005 року про визнання професійних кваліфікацій, рекомендації Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP) щодо фармацевтичної освіти та професійного розвитку, а також документи Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO), присвячені кадровому забезпеченню системи охорони здоров'я та концепції навчання впродовж життя (lifelong learning).

Об'єктом дослідження є система професійної підготовки фармацевтів в Україні.

Предметом дослідження виступають нормативно-правові засади організації магістерської освіти, інтернатури, спеціалізації, присвоєння кваліфікаційних категорій та БПР фармацевтичних працівників.

У процесі дослідження використано комплекс взаємодоповнювальних загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання.

Нормативно-правовий метод застосовано для аналізу законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів України і міжнародних документів, що визначають вимоги до професійної підготовки та професійної діяльності фармацевтів.

Контент-аналіз використано для систематизації кваліфікаційних вимог, етапів професійного становлення фармацевта та вимог до професійного розвитку, визначених чинними нормативними документами.

Порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення національної системи професійної підготовки фармацевтів із вимогами Директиви 2005/36/ЕС, рекомендаціями FIP та міжнародними підходами до професійної освіти і розвитку фармацевтичних працівників.

Системно-структурний метод використано для дослідження взаємозв'язку між окремими етапами професійного становлення фармацевта – здобуттям магістерської освіти, проходженням інтернатури, набуттям спеціалізації, присвоєнням кваліфікаційних категорій та безперервним професійним розвитком як єдиної інтегрованої системи.

Професіографічний метод застосовано для аналізу кваліфікаційних вимог до фармацевтів, визначення необхідних професійних компетентностей та особливостей їх формування на різних етапах професійної кар'єри.

Метод узагальнення використано для систематизації отриманих результатів, визначення сучасних тенденцій розвитку системи професійної підготовки фармацевтів та формування пропозицій щодо її подальшого вдосконалення відповідно до європейських стандартів і міжнародних рекомендацій.

Результати та обговорення

Сучасна система професійної підготовки фармацевтів в Україні формується на основі комплексу законодавчих та нормативно-правових актів, які визначають вимоги до здобуття вищої освіти, післядипломної підготовки, професійної діяльності, атестації та БПР. На відміну від традиційного підходу, коли професійна підготовка розглядалася переважно як процес здобуття вищої освіти, сучасна модель передбачає безперервне формування та вдосконалення професійних компетентностей протягом усієї професійної діяльності фармацевта. Такий підхід відповідає концепції навчання впродовж життя (lifelong learning), яка є одним із ключових принципів розвитку систем охорони здоров'я країн Європейського Союзу.

Правове регулювання професійної підготовки фармацевтів здійснюється на декількох рівнях. Законодавчі акти визначають загальні засади функціонування системи освіти та охорони здоров'я, державні стандарти встановлюють вимоги до підготовки магістрів фармації, галузеві нормативні документи Міністерства охорони здоров'я України регламентують проходження інтернатури, спеціалізації, атестації та БПР, а міжнародні документи визначають стратегічні напрями гармонізації національної системи професійної освіти із сучасними європейськими вимогами.

Для систематизації нормативно-правового забезпечення професійної підготовки фармацевтів в Україні проведено узагальнення основних нормативних документів та визначено їх роль у формуванні професійної компетентності фахівців (табл. 1).

Таблиця 1. Нормативно-правове забезпечення професійної підготовки фармацевтів в Україні.

Нормативний документ	Що регламентує	Значення для професії
Закон України «Про освіту»	Правові, організаційні та фінансові засади функціонування системи освіти	Визначає принципи безперервної освіти, академічної доброчесності, компетентнісного підходу та навчання впродовж життя
Закон України «Про вищу освіту»	Організацію вищої освіти, рівні освіти, освітні програми, стандарти та результати навчання	Визначає вимоги до підготовки магістрів фармації та забезпечує якість вищої освіти
Закон України «Про лікарські засоби»	Правові засади створення, виробництва, контролю якості, реалізації та застосування лікарських засобів	Формує нормативне підґрунтя професійної діяльності фармацевтів у сфері обігу лікарських засобів
Закон України «Про систему громадського здоров'я»	Засади функціонування системи громадського здоров'я та міжпрофесійної взаємодії	Розширює роль фармацевта у сфері профілактики, фармацевтичної допомоги та громадського здоров'я
Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я»	Кваліфікаційні характеристики, професійні завдання, обов'язки та вимоги до освіти фармацевтичних працівників	Визначає професійний статус фармацевтів, вимоги до освіти, стажу роботи та компетентностей
Стандарт вищої освіти України за спеціальністю І8 «Фармація» (226 «Фармація, промислова фармація») (другий (магістерський) рівень)	Компетентності, програмні результати навчання, вимоги до освітньої програми та атестації здобувачів	Забезпечує єдині державні вимоги до підготовки майбутніх фармацевтів

Нормативні акти МОЗ України щодо інтернатури	Організацію проходження інтернатури, практичної та освітньої складових підготовки	Забезпечують формування практичних професійних компетентностей після завершення магістерської освіти
Нормативні акти МОЗ України щодо атестації та присвоєння кваліфікаційних категорій	Порядок професійної атестації, критерії присвоєння та підтвердження кваліфікаційних категорій	Сприяють професійному зростанню, оцінюванню рівня компетентності та кар'єрному розвитку фармацевтів
Положення про систему БПР працівників сфери охорони здоров'я	Форми БПР, порядок накопичення освітніх балів, ведення професійного портфоліо	Забезпечує постійне оновлення професійних знань, навичок та компетентностей відповідно до сучасних вимог охорони здоров'я
Директива 2005/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради	Вимоги до визнання професійних кваліфікацій у державах-членах ЄС	Сприяє гармонізації української системи підготовки фармацевтів із європейськими стандартами
Рекомендації Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP)	Сучасні підходи до фармацевтичної освіти, розвитку професійних компетентностей і безперервного навчання	Визначають міжнародні орієнтири розвитку фармацевтичної освіти та професії відповідно до глобальних потреб охорони здоров'я

Аналіз нормативно-правової бази свідчить, що сучасна система професійної підготовки фармацевтів в Україні має комплексний та багаторівневий характер. На відміну від попередніх моделей, які були орієнтовані переважно на завершення університетської освіти, чинна система охоплює всі етапи професійного становлення фахівця – від здобуття магістерського рівня вищої освіти до БПР протягом усієї професійної діяльності. При цьому кожний нормативний документ виконує окрему функцію, а їх сукупність формує єдину систему підготовки фармацевтичних кадрів.

Законодавчі акти визначають загальні принципи функціонування освіти та охорони здоров'я, державний стандарт встановлює вимоги до результатів навчання майбутніх фармацевтів, Довідник кваліфікаційних характеристик конкретизує вимоги до професійної діяльності, а галузеві нормативні акти Міністерства охорони здоров'я України забезпечують послідовність професійного розвитку через інтернатуру, атестацію та систему БПР. Водночас використання положень Директиви 2005/36/ЄС та рекомендацій FIP свідчить про

поступову гармонізацію української моделі підготовки фармацевтів із міжнародними стандартами, що є важливою передумовою підвищення якості фармацевтичної освіти, забезпечення професійної мобільності фахівців та інтеграції України до Європейського простору вищої освіти й охорони здоров'я.

Професійне становлення сучасного фармацевта є безперервним і поетапним процесом, що охоплює весь період професійної діяльності – від вступу до закладу вищої освіти до систематичного підвищення кваліфікації та професійного вдосконалення. Відповідно до чинного законодавства України кожний етап підготовки має визначену нормативно-правову основу, власну мету та конкретні результати, які забезпечують поступове формування професійних компетентностей. Така модель дозволяє забезпечити високий рівень професійної готовності фармацевтів до виконання посадових обов'язків у різних сферах фармацевтичної діяльності та відповідає сучасним міжнародним підходам до професійної освіти.

Освітня траєкторія фармацевта розпочинається зі здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Фармація, промислова фармація», під час якого формуються фундаментальні теоретичні знання, професійні компетентності та програмні результати навчання. Завершення навчання передбачає проходження Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ), який підтверджує готовність випускника до подальшої професійної підготовки.

Наступним етапом є проходження інтернатури, що забезпечує інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю в умовах закладів охорони здоров'я та аптечних установ. Після успішного завершення інтернатури та проходження атестації фахівець отримує право на самостійну професійну діяльність. Подальший професійний розвиток передбачає можливість проходження спеціалізації, присвоєння кваліфікаційних категорій та постійне вдосконалення професійних компетентностей у системі БПР.

Послідовність основних етапів професійного становлення фармацевта в Україні представлено на рис. 1.

Представлена освітня траєкторія демонструє, що професійна підготовка фармацевтів в Україні має послідовний, інтегрований та безперервний характер. Кожний наступний етап ґрунтується на результатах попереднього, що забезпечує поступове розширення професійних знань, практичних навичок та відповідальності фахівця. Такий підхід відповідає сучасній компетентнісній моделі освіти, відповідно до якої професійна компетентність формується протягом усього життя, а не лише під час навчання у закладі вищої освіти.

Особливе значення у цій моделі належить системі БПР, яка завершує не окремий етап професійної підготовки, а супроводжує всю професійну діяльність фармацевта. Саме безперервне навчання, участь у професійних освітніх заходах, самоосвіта, наукова діяльність та регулярне оновлення професійних компетентностей забезпечують відповідність знань сучасному рівню розвитку фармацевтичної науки, законодавства та практики.

Рис. 1. Освітня та професійна траєкторія фармацевта в Україні

Отже, сучасна освітня траєкторія фармацевта повністю відповідає міжнародній концепції *lifelong learning* («навчання впродовж життя»), яка закладена у рекомендаціях Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP), Всесвітньої організації охорони здоров'я та положеннях Директиви 2005/36/ЕС. Її впровадження сприяє підвищенню якості фармацевтичної допомоги, професійній мобільності фармацевтичних працівників та гармонізації української системи професійної підготовки із європейськими стандартами.

Магістерський рівень вищої освіти є базовим етапом професійної підготовки фармацевтів в Україні, який забезпечує формування фундаментальних теоретичних знань, практичних навичок і професійних компетентностей, необхідних для подальшої діяльності у сфері охорони здоров'я. Підготовка здійснюється відповідно до Стандарту вищої освіти України за спеціальністю І8 «Фармація» (226 «Фармація, промислова фармація») другого (магістерського) рівня, який визначає перелік загальних і спеціальних компетентностей, програмних результатів навчання, вимоги до освітньо-професійної програми та атестації здобувачів вищої освіти.

Стандарт вищої освіти побудований на компетентнісному підході, який передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, а й формування здатності застосовувати їх у професійній діяльності, приймати обґрунтовані рішення, здійснювати фармацевтичну допомогу, забезпечувати якість лікарських засобів, дотримуватися принципів доказової медицини, належних фармацевтичних практик та професійної етики. Особлива увага приділяється розвитку критичного мислення, комунікативних навичок, цифрової грамотності, міжпрофесійної взаємодії та готовності до БПР.

Обов'язковою складовою завершення магістерської підготовки є атестація здобувачів вищої освіти, яка здійснюється шляхом складання Єдиного

державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ). Метою ЄДКІ є об'єктивна оцінка рівня сформованості професійних компетентностей, визначених Стандартом вищої освіти, та підтвердження готовності випускника до проходження інтернатури й подальшої професійної діяльності.

Основні характеристики магістерської підготовки за спеціальністю «Фармація, промислова фармація» наведено в таблиці 2.

Таблиця 2. Основні характеристики магістерської підготовки за спеціальністю «Фармація, промислова фармація».

Компонент	Характеристика
Галузь знань	I «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення»
Спеціальність	I8 «Фармація»
Освітній рівень	Другий (магістерський) рівень вищої освіти; ступінь – магістр
Компетентності	Формування інтегральної, загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, необхідних для професійної діяльності у сфері фармації, промислової фармації, забезпечення якості лікарських засобів, фармацевтичної допомоги та фармацевтичної опіки
Програмні результати навчання	Здатність застосовувати професійні знання на практиці, здійснювати фармацевтичну діяльність відповідно до чинного законодавства, принципів належних фармацевтичних практик, доказової медицини, забезпечення якості та безпеки лікарських засобів, професійної етики і комунікації
ЄДКІ	Обов'язкова форма атестації здобувачів вищої освіти, що підтверджує досягнення програмних результатів навчання та готовність до професійної діяльності
Право на проходження інтернатури	Надається після успішного завершення магістерської підготовки та проходження державної атестації відповідно до вимог чинного законодавства

Аналіз вимог Стандарту вищої освіти свідчить, що сучасна магістерська підготовка фармацевтів орієнтована на формування компетентного фахівця, здатного здійснювати професійну діяльність у різних секторах фармацевтичної галузі. Компетентнісний підхід забезпечує інтеграцію фундаментальної природничо-наукової, медичної, фармацевтичної та правової підготовки із розвитком практичних навичок, професійної відповідальності та здатності до прийняття клінічно й організаційно обґрунтованих рішень.

Водночас магістерська освіта не є завершальним етапом професійного становлення фармацевта. Отримані під час навчання знання та компетентності створюють фундамент для подальшого професійного розвитку, який продовжується під час інтернатури, проходження спеціалізації, присвоєння кваліфікаційних категорій та участі у системі БПР. Саме така багаторівнева

модель відповідає сучасним міжнародним підходам до підготовки фармацевтичних кадрів і забезпечує безперервне вдосконалення професійної компетентності відповідно до потреб практичної фармації та системи охорони здоров'я.

Інтернатура є обов'язковим етапом післядипломної підготовки фармацевтів, який забезпечує перехід від академічного навчання до самостійної професійної діяльності. Її основною метою є поглиблення та закріплення знань, отриманих під час навчання за магістерською програмою, формування практичних професійних навичок, розвиток клінічного мислення, набуття досвіду прийняття професійних рішень та готовності до виконання посадових обов'язків відповідно до сучасних вимог системи охорони здоров'я.

Сучасна модель інтернатури ґрунтується на компетентнісному підході та передбачає поєднання двох взаємопов'язаних складових – практичної та освітньої. Практична підготовка здійснюється на базах стажування під керівництвом досвідчених фахівців і спрямована на формування професійних умінь у реальних умовах роботи аптечних закладів, закладів охорони здоров'я та інших фармацевтичних установ. Освітня складова реалізується на кафедрах закладів вищої освіти та включає поглиблене вивчення сучасних аспектів фармацевтичної практики, клінічної фармації, фармацевтичного законодавства, належних фармацевтичних практик, професійної етики та інших дисциплін, необхідних для ефективної професійної діяльності.

Завершальним етапом інтернатури є атестація, під час якої оцінюється рівень сформованості професійних компетентностей інтерна. За результатами успішного проходження атестації випускник отримує сертифікат, що підтверджує завершення інтернатури та надає право на самостійну професійну діяльність за відповідною спеціальністю.

Основні етапи проходження інтернатури фармацевта наведено на рис. 2.

Рис. 2. Структура проходження інтернатури фармацевта.

Рисунок 2 демонструє, що інтернатура є логічним продовженням магістерської освіти та ключовою ланкою професійного становлення фармацевта. Саме на цьому етапі відбувається інтеграція теоретичних знань із практичною діяльністю, розвиток професійної самостійності та формування навичок прийняття рішень у реальних виробничих ситуаціях. Поєднання

практичного навчання на базах стажування з освітньою підготовкою забезпечує комплексне формування професійних компетентностей, необхідних для ефективного виконання посадових обов'язків.

Водночас інтернатура не лише підтверджує готовність випускника до професійної діяльності, але й створює основу для подальшого кар'єрного розвитку. Після отримання сертифіката фармацевт набуває можливості працювати за спеціальністю, проходити спеціалізацію, брати участь в атестації для присвоєння кваліфікаційних категорій та здійснювати БПР. Таким чином, інтернатура виконує роль інтеграційного етапу між університетською освітою та самостійною професійною діяльністю, забезпечуючи послідовність освітньої траєкторії та реалізацію принципу безперервного професійного навчання відповідно до сучасних національних і міжнародних вимог.

Стрімкий розвиток фармацевтичної науки, впровадження інноваційних лікарських засобів, сучасних фармацевтичних технологій, цифрових рішень та нових моделей фармацевтичної допомоги зумовили необхідність поглибленої професійної підготовки фармацевтів за окремими напрямками діяльності. Після завершення інтернатури фармацевтичні працівники мають можливість проходити спеціалізацію, яка забезпечує набуття спеціальних компетентностей відповідно до потреб конкретного сектору фармацевтичної галузі.

Спеціалізація є одним із ключових елементів післядипломної освіти, оскільки сприяє формуванню висококваліфікованих кадрів для аптечних закладів, фармацевтичної промисловості, лабораторної служби, клінічної фармації, органів державного контролю та інших сфер професійної діяльності. На відміну від базової магістерської підготовки, спеціалізація орієнтована на поглиблене опанування професійних знань, практичних навичок та сучасних технологій за визначеним напрямом діяльності.

Відповідно до чинних нормативних документів Міністерства охорони здоров'я України спеціалізація забезпечує набуття додаткових компетентностей, необхідних для виконання спеціалізованих професійних функцій та подальшого кар'єрного розвитку. Основні напрями спеціалізації фармацевтичних працівників та сфери їх професійної діяльності наведено в таблиці 3.

Таблиця 3. Основні спеціалізації фармацевтів та сфери їх професійної діяльності.

Спеціалізація	Основні компетентності	Сфера професійної діяльності
Аналітично-контрольна фармація	Контроль якості лікарських засобів, лабораторний аналіз, валідація методик, забезпечення відповідності вимогам GMP та інших стандартів	Контрольно-аналітичні лабораторії, фармацевтичні підприємства, регуляторні установи
Клінічна фармація	Раціональна фармакотерапія, аналіз медикаментозних	Заклади охорони здоров'я, клінічні підрозділи,

	призначень, взаємодії засобів, ефективності лікування	оцінка лікарських засобів, моніторинг та безпеки лікування	мультидисциплінарні медичні команди
Організація управління фармацією	та Управління аптечними закладами, менеджмент, маркетинг, фармацевтичне законодавство, управління якістю	Аптечні мережі, органи управління охороною здоров'я, фармацевтичні компанії	
Промислова фармація	Розроблення, виготовлення, стандартизація та контроль технологічних процесів виробництва лікарських засобів	Фармацевтичні підприємства, виробничі аптеки, науково-дослідні установи	
Фармація	Організація фармацевтичної діяльності, відпуск лікарських засобів, фармацевтичне консультування, фармацевтична опіка, належні аптечні практики	Аптеки, аптечні пункти, аптечні склади, заклади охорони здоров'я	
Фармацевтична косметологія	Фармацевтичне консультування щодо косметичних і космецевтичних засобів, оцінка стану шкіри та її придатків, розроблення індивідуальних програм догляду, забезпечення раціонального вибору косметичної продукції, моніторинг ефективності та безпеки косметичних засобів, дотримання нормативних вимог щодо обігу косметичної продукції	Аптеки, спеціалізовані відділи аптек, косметологічні та дерматологічні клініки, центри естетичної медицини, підприємства з виробництва та дистрибуції косметичної продукції, навчальні й науково-дослідні установи	
Фармацевтична токсикологія	Токсикологічний аналіз лікарських засобів, отрут, наркотичних, психотропних і сильнодіючих речовин, лабораторна діагностика	Токсикологічні та судово-токсикологічні лабораторії, бюро судово-медичної експертизи, контрольно-аналітичні лабораторії, токсикологічні центри.	

гострих та хронічних заклади охорони здоров'я,
інтоксикацій, інтерпретація науково-дослідні установи
результатів
токсикологічних
досліджень, забезпечення
контролю якості та
біологічної безпеки, участь
у судово-токсикологічних
експертизах

Аналіз представлених даних свідчить, що система спеціалізації забезпечує професійну диференціацію фармацевтичних працівників відповідно до сучасних потреб системи охорони здоров'я та фармацевтичного сектору. Кожний напрям спеціалізації передбачає поглиблене формування професійних компетентностей, необхідних для виконання специфічних функцій у певній сфері діяльності, що сприяє підвищенню якості фармацевтичної допомоги та ефективності функціонування фармацевтичної галузі.

Особливе значення спеціалізація має в умовах постійного розвитку клінічної фармації, фармацевтичної промисловості, цифрових технологій та системи забезпечення якості лікарських засобів. Завдяки поглибленій професійній підготовці забезпечується формування кадрового потенціалу для різних секторів фармації, включаючи аптечний сектор, заклади охорони здоров'я, виробництво лікарських засобів, лабораторний контроль, наукові установи та органи державного управління.

Таким чином, спеціалізація є важливим механізмом професійного розвитку фармацевтів, який забезпечує відповідність професійних компетентностей сучасним потребам практичної фармації, сприяє професійній мобільності фахівців та створює передумови для подальшого кар'єрного зростання, проходження атестації та присвоєння кваліфікаційних категорій.

Одним із важливих механізмів забезпечення якості кадрового потенціалу фармацевтичної галузі є система атестації та присвоєння кваліфікаційних категорій. Вона спрямована на об'єктивне оцінювання рівня професійної компетентності фармацевтів, стимулювання їх професійного розвитку, мотивацію до постійного вдосконалення знань і практичних навичок, а також забезпечення відповідності кваліфікації сучасним вимогам системи охорони здоров'я. На відміну від магістерської освіти та інтернатури, які підтверджують готовність до професійної діяльності, атестація оцінює результати практичної роботи фахівця, рівень його професійного досвіду та здатність виконувати професійні обов'язки на високому рівні.

Присвоєння кваліфікаційних категорій здійснюється відповідно до нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України та є послідовним процесом професійного зростання. Кожна наступна категорія підтверджує набуття нових професійних компетентностей, накопичення практичного досвіду, участь у системі БПР та відповідність встановленим

кваліфікаційним вимогам. Послідовність професійного зростання фармацевта представлена на рис. 3.

Рис. 3. Послідовність професійного зростання фармацевта.

Представлена послідовність свідчить, що система кваліфікаційних категорій є логічним продовженням післядипломної освіти та професійного розвитку фармацевта. Атестація виконує не лише контрольну, а й мотиваційну функцію, стимулюючи фахівців до систематичного оновлення професійних знань, участі в освітніх заходах, впровадження сучасних технологій у практичну діяльність та підвищення якості фармацевтичної допомоги. Такий підхід забезпечує підтримання високих професійних стандартів, підвищує рівень відповідальності фармацевтичних працівників і сприяє формуванню конкурентоспроможного кадрового потенціалу галузі.

Основні вимоги до присвоєння кваліфікаційних категорій фармацевтам узагальнено в таблиці 4.

Таблиця 4. Вимоги до присвоєння кваліфікаційних категорій фармацевтам.

Категорія	Освіта	Стаж роботи за спеціальністю*	Додаткові вимоги
Спеціаліст	Магістр спеціальності «Фармація», проходження інтернатури	за -	Отримання сертифіката спеціаліста та право на самостійну професійну діяльність
Друга кваліфікаційна категорія	Вища фармацевтична освіта	Не менше 5 років	Проходження атестації, виконання вимог щодо БПР, підтвердження професійної компетентності
Перша кваліфікаційна категорія	Вища фармацевтична освіта	Не менше 7 років	Успішне проходження атестації, достатній практичний досвід,

			виконання БПР, досягнення	вимог професійні
Вища кваліфікаційна категорія	Вища фармацевтична освіта	Не менше 10 років	Високий професійної компетентності, значний практичний досвід, БПР, успішне проходження атестації	рівень

*Стаж роботи наведено відповідно до чинного порядку атестації фармацевтичних працівників, що діяв на момент проведення дослідження.

Аналіз системи присвоєння кваліфікаційних категорій свідчить, що її основним принципом є поєднання освітніх досягнень, практичного досвіду та БПР. Якщо початковий рівень професійної діяльності підтверджується дипломом магістра та завершенням інтернатури, то подальше професійне зростання визначається результатами практичної діяльності, проходженням атестації та постійним удосконаленням професійних компетентностей.

Важливою особливістю сучасної системи є інтеграція атестації із БПР. Наявність освітнього портфоліо, участь у науково-практичних конференціях, тематичному навчанні, професійних тренінгах, стажуваннях та інших формах БПР стали невід'ємними складовими професійного розвитку фармацевтів. Такий підхід відповідає міжнародній практиці оцінювання професійної компетентності та сприяє переходу від формального підтвердження стажу роботи до комплексної оцінки професійної активності фахівця.

Отже, система кваліфікаційних категорій є ефективним інструментом управління професійним розвитком фармацевтичних працівників. Вона забезпечує об'єктивне оцінювання професійної компетентності, стимулює постійне підвищення кваліфікації, створює умови для кар'єрного зростання та сприяє підтриманню високої якості фармацевтичної допомоги відповідно до сучасних національних і міжнародних стандартів.

Сучасна система професійної підготовки фармацевтів базується на концепції навчання впродовж життя (lifelong learning), яка передбачає безперервне вдосконалення професійних знань, практичних навичок і компетентностей відповідно до розвитку медичної та фармацевтичної науки, впровадження інноваційних технологій, змін законодавства та потреб системи охорони здоров'я. Такий підхід є одним із ключових принципів сучасної фармацевтичної освіти та рекомендований Всесвітньою організацією охорони здоров'я (WHO), Міжнародною фармацевтичною федерацією (FIP) і країнами Європейського Союзу.

В Україні БПР є обов'язковою складовою професійної діяльності фармацевтичних працівників та регламентується нормативно-правовими актами Міністерства охорони здоров'я України. Система БПР спрямована на підтримання та підвищення професійної компетентності шляхом участі в

освітніх заходах, тематичному навчанні, конференціях, семінарах, тренінгах, стажуваннях, професійних школах, науковій діяльності та інших формах освіти. Результати професійного розвитку накопичуються у вигляді балів БПР та відображаються в особистому освітньому портфоліо, яке враховується під час проходження атестації.

Цикл БПР фармацевта представлено на рис. 4.

Рис. 4. Цикл БПР фармацевта.

Представлена модель демонструє циклічний характер безперервного професійного розвитку. На відміну від традиційної моделі післядипломної освіти, яка передбачала періодичне проходження курсів підвищення кваліфікації, сучасна система БПР орієнтована на постійне оновлення професійних знань і компетентностей протягом усієї професійної діяльності. Участь у різних формах освітньої діяльності забезпечує своєчасне впровадження у практику нових клінічних рекомендацій, сучасних фармацевтичних технологій, цифрових інструментів та змін у нормативно-правовому регулюванні фармацевтичної діяльності. Водночас система освітнього портфоліо та атестації дозволяє об'єктивно оцінити професійну активність фахівця й підтвердити відповідність його компетентностей сучасним вимогам професії.

Основні види діяльності у системі БПР фармацевтів наведено в таблиці 5.

Таблиця 5. Основні види діяльності у системі БПР фармацевтів.

Вид діяльності	Форма навчання	Очікуваний професійний результат
Тематичне удосконалення	Очні, дистанційні або змішані цикли навчання	Поглиблення професійних знань, опанування сучасних

		методів фармацевтичної практики
Науково-практичні конференції	Очна або онлайн-участь	Ознайомлення з новітніми науковими досягненнями, обмін професійним досвідом
Семінари, тренінги, майстер-класи	Короткострокове професійне навчання	Формування практичних навичок та освоєння сучасних технологій
Стажування	Практична підготовка на профільних базах	Удосконалення професійних компетентностей і набуття практичного досвіду
Самоосвіта	Опрацювання професійної літератури, клінічних настанов, нормативних документів, онлайн-курсів	Постійне оновлення професійних знань та розвиток навичок самостійного навчання
Наукова діяльність	Публікація статей, участь у наукових дослідженнях, підготовка доповідей	Розвиток дослідницьких компетентностей, впровадження доказового підходу у фармацевтичну практику
Викладацька діяльність	Проведення лекцій, семінарів, тренінгів, наставництво	Поглиблення професійних знань, розвиток педагогічних і комунікативних компетентностей
Міжнародні освітні програми	Стажування, міжнародні курси, вебінари, професійні форуми	Гармонізація професійної підготовки з міжнародними стандартами, розвиток професійної мобільності

Аналіз представлених даних свідчить, що система БПР поєднує різноманітні форми формальної, неформальної та інформальної освіти, що дозволяє фармацевтичним працівникам обирати найбільш ефективні індивідуальні траєкторії професійного навчання. Кожна форма БПР виконує власну функцію: тематичне удосконалення забезпечує системне оновлення знань, конференції та наукова діяльність сприяють впровадженню інновацій і доказових підходів, стажування розвиває практичні компетентності, а самоосвіта підтримує безперервність професійного навчання.

Важливою перевагою сучасної системи БПР є її гнучкість та орієнтація на індивідуальні професійні потреби фармацевта. Поєднання різних освітніх заходів із накопиченням балів БПР та веденням особистого освітнього портфоліо забезпечує об'єктивне підтвердження професійної активності фахівця, створює умови для успішного проходження атестації та присвоєння кваліфікаційних категорій. Така модель відповідає міжнародній концепції lifelong learning, сприяє

підвищенню якості фармацевтичної допомоги, професійній мобільності фармацевтичних працівників та гармонізації національної системи професійного розвитку з європейськими стандартами.

Європейська інтеграція України та адаптація національного законодавства до права Європейського Союзу є важливими чинниками модернізації системи підготовки фармацевтичних кадрів. Одним із ключових напрямів цього процесу є гармонізація національної системи фармацевтичної освіти з вимогами Директиви 2005/36/ЄС Європейського Парламенту і Ради щодо визнання професійних кваліфікацій, а також рекомендаціями Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP), які визначають сучасні підходи до формування професійної компетентності, БПР та забезпечення якості фармацевтичної освіти. Порівняльний аналіз дозволяє оцінити рівень відповідності української моделі міжнародним стандартам, визначити її конкурентні переваги та окреслити напрями подальшого вдосконалення.

Порівняльну характеристику систем професійної підготовки фармацевтів в Україні та країнах Європейського Союзу наведено в таблиці 6.

Таблиця 6. Порівняльна характеристика систем професійної підготовки фармацевтів в Україні та країнах Європейського Союзу.

Критерій	Україна	ЄС (Директива 2005/36/ЄС, FIP)
Базова освіта	Магістерський рівень вищої освіти за спеціальністю «Фармація, промислова фармація»	Щонайменше п'ятирічна університетська підготовка, що відповідає вимогам Директиви 2005/36/ЄС
Компетентнісний підхід	Визначений Стандартом вищої освіти України	Компетентнісна модель FIP, орієнтація на результати навчання та професійні компетентності
Практична підготовка	Обов'язкова інтернатура та практична підготовка	Обов'язкова практична підготовка (traineeship) відповідно до національного законодавства держав-членів ЄС
Атестація випускників	Єдиний державний кваліфікаційний іспит (ЄДКІ)	Форми підсумкової атестації визначаються національними системами освіти за умови відповідності вимогам Директиви
Післядипломна освіта	Інтернатура, спеціалізація, атестація, присвоєння кваліфікаційних категорій	БПР, післядипломна освіта та спеціалізована професійна підготовка відповідно до національних моделей
БПР	Обов'язкова система БПР із накопиченням	Lifelong learning, Continuing Professional Development (CPD),

	балів та формуванням освітнього портфоліо	безперервне професійної компетентності	підтримання
Нормативне регулювання	Закони України, нормативно-правові акти МОЗ України, Стандарт вищої освіти	Директива 2005/36/ЕС, національне законодавство держав-членів ЄС, рекомендації FIP та інших міжнародних професійних організацій	
Основна мета підготовки	Формування компетентного фармацевта для забезпечення якісної фармацевтичної допомоги та роботи у різних секторах фармації	Підготовка мобільного конкурентоспроможного фахівця, здатного здійснювати професійну діяльність у міжнародному професійному середовищі	компетентного, та

Проведений порівняльний аналіз свідчить, що сучасна система професійної підготовки фармацевтів в Україні значною мірою гармонізована з європейськими підходами. Національна модель ґрунтується на компетентнісному підході, передбачає інтеграцію теоретичної та практичної підготовки, обов'язкову післядипломну освіту, систему БПР та механізми оцінювання професійної компетентності, що відповідає основним положенням Директиви 2005/36/ЕС і рекомендаціям FIP.

До сильних сторін української моделі належать наявність єдиного державного стандарту вищої освіти, впровадження Єдиного державного кваліфікаційного іспиту, обов'язкова інтернатура, багаторівнева система післядипломної підготовки, механізм присвоєння кваліфікаційних категорій та функціонування системи БПР. Важливою перевагою також є нормативно визначена послідовність професійного становлення фармацевта, яка забезпечує безперервність формування професійних компетентностей від магістерської освіти до професійної діяльності.

Разом із тим подальший розвиток національної системи потребує поглиблення її інтеграції до Європейського простору вищої освіти та Європейського простору професійних кваліфікацій. Перспективними напрямками вдосконалення є розширення компетентнісної моделі підготовки відповідно до FIP Global Competency Framework, подальший розвиток клінічної складової фармацевтичної освіти, впровадження сучасних цифрових технологій і симуляційного навчання, розширення міжнародної академічної мобільності, удосконалення системи оцінювання професійних компетентностей та активніше використання індивідуальних освітніх траєкторій у післядипломній освіті.

Таким чином, українська модель професійної підготовки фармацевтів уже відповідає більшості сучасних європейських вимог та міжнародних професійних рекомендацій, однак її подальший розвиток має бути спрямований на поглиблення інтеграції з європейським освітнім простором, розширення практикоорієнтованої підготовки, розвиток цифрових компетентностей і

забезпечення високої професійної мобільності фармацевтичних працівників. Це створить додаткові передумови для підвищення якості фармацевтичної допомоги, зміцнення кадрового потенціалу галузі та підвищення конкурентоспроможності українських фармацевтів на міжнародному рівні.

Результати проведеного дослідження свідчать, що сучасна система професійної підготовки фармацевтів в Україні сформувалася як багаторівнева модель БПР, яка охоплює всі етапи професійного становлення фахівця – від здобуття магістерської освіти до постійного вдосконалення професійних компетентностей упродовж трудової діяльності. На відміну від традиційного підходу, коли професійна підготовка асоціювалася переважно із завершенням навчання у закладі вищої освіти, сучасна модель передбачає послідовне проходження взаємопов'язаних етапів: магістерська освіта, інтернатура, спеціалізація, атестація, присвоєння кваліфікаційних категорій та БПР.

Проведений аналіз нормативно-правової бази підтвердив, що система професійної підготовки фармацевтів в Україні має комплексне законодавче забезпечення, яке охоплює як сферу вищої освіти, так і післядипломної професійної підготовки. Запровадження компетентнісного підходу у Стандарті вищої освіти, Єдиного державного кваліфікаційного іспиту, сучасної моделі інтернатури та системи БПР свідчить про поступову трансформацію національної моделі відповідно до міжнародних тенденцій розвитку фармацевтичної освіти.

Особливу увагу в дослідженні приділено взаємозв'язку окремих етапів професійної підготовки. Отримані результати демонструють, що кожний наступний етап не дублює попередній, а розширює професійні компетентності фармацевта. Магістерська освіта формує фундаментальні знання та базові професійні компетентності, інтернатура забезпечує їх практичне застосування, спеціалізація дозволяє поглибити професійну підготовку відповідно до конкретного напрямку діяльності, а система атестації та кваліфікаційних категорій оцінює рівень професійної майстерності й стимулює подальше професійне вдосконалення.

Важливим результатом дослідження стало встановлення того, що БПР фактично інтегрує всі етапи професійного становлення фармацевта в єдину систему. На відміну від попередніх моделей післядипломної освіти, сучасний підхід орієнтований не на періодичне підвищення кваліфікації, а на постійне оновлення професійних знань, умінь і навичок відповідно до розвитку фармацевтичної науки, клінічної практики, цифрових технологій та нормативно-правового забезпечення сфери охорони здоров'я.

Порівняльний аналіз української та європейської моделей професійної підготовки показав високий рівень їх концептуальної узгодженості. Українська система вже реалізує більшість ключових принципів, визначених Директивою 2005/36/ЕС та рекомендаціями Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP), зокрема компетентнісний підхід, інтеграцію теоретичної та практичної підготовки, післядипломну освіту і концепцію навчання впродовж життя. Водночас окремі напрями потребують подальшого розвитку, насамперед щодо розширення клінічної складової підготовки, впровадження сучасних цифрових

освітніх технологій, симуляційного навчання, міжпрофесійної освіти, міжнародної академічної мобільності та гармонізації національних професійних компетентностей із міжнародними рамками компетентностей FIP.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання під час удосконалення нормативно-правового забезпечення професійної підготовки фармацевтів, розроблення освітніх програм, програм інтернатури, спеціалізації, атестації та БПР. Запропонована узагальнена модель професійного становлення може бути використана закладами вищої освіти, установами післядипломної освіти, професійними асоціаціями та органами державного управління під час планування розвитку кадрового потенціалу фармацевтичної галузі.

Проведене дослідження має певні обмеження. Воно ґрунтується переважно на аналізі чинної нормативно-правової бази та міжнародних рекомендацій і не включає емпіричне оцінювання ефективності окремих етапів професійної підготовки або аналіз думок практикуючих фармацевтів, роботодавців і викладачів. У подальших дослідженнях доцільно здійснити соціологічне оцінювання результативності системи БПР, вивчити вплив сучасних цифрових технологій та штучного інтелекту на професійну підготовку фармацевтів, а також провести порівняльний аналіз моделей професійної освіти в окремих країнах Європейського Союзу.

Таким чином, сучасна модель професійної підготовки фармацевтів в Україні є цілісною системою, що поєднує університетську освіту, післядипломну підготовку, професійну диференціацію, оцінювання компетентностей та БПР. Подальша гармонізація національної системи з європейськими стандартами та міжнародними професійними рекомендаціями сприятиме підвищенню якості фармацевтичної освіти, професійної мобільності фахівців і забезпеченню населення високоякісною фармацевтичною допомогою.

Висновки.

1. Проведений нормативно-правовий аналіз показав, що сучасна система професійної підготовки фармацевтів в Україні має комплексне законодавче забезпечення та ґрунтується на поєднанні вимог законодавства у сфері освіти, охорони здоров'я та фармацевтичної діяльності. Її функціонування регламентується законами України, Стандартом вищої освіти, Довідником кваліфікаційних характеристик, нормативно-правовими актами Міністерства охорони здоров'я України щодо інтернатури, атестації та БПР.
2. Встановлено, що професійна підготовка фармацевтів реалізується як багаторівнева безперервна система, яка включає магістерську освіту, інтернатуру, спеціалізацію, присвоєння кваліфікаційних категорій та БПР. Кожний із цих етапів має самостійне функціональне призначення та забезпечує послідовне формування і вдосконалення професійних компетентностей фармацевтичного працівника.
3. Обґрунтовано, що магістерська освіта формує фундаментальні професійні компетентності відповідно до Стандарту вищої освіти та компетентнісного підходу, тоді як інтернатура забезпечує інтеграцію теоретичної підготовки з

практичною діяльністю, сприяє набуттю професійного досвіду та підготовці фармацевта до самостійної професійної діяльності.

4. Показано, що система спеціалізації, атестації та присвоєння кваліфікаційних категорій є ефективним механізмом професійної диференціації та кар'єрного зростання фармацевтів. Вона дозволяє оцінювати рівень професійної компетентності, стимулює безперервне вдосконалення професійних знань і практичних навичок та забезпечує кадрові потреби різних секторів фармацевтичної галузі.

5. Визначено, що БПР є ключовою складовою сучасної моделі професії фармацевта, реалізуючи принцип навчання впродовж життя. Система БПР забезпечує постійне оновлення професійних компетентностей відповідно до розвитку фармацевтичної науки, цифрових технологій, клінічної практики та нормативно-правового регулювання, а також підтримує високий рівень якості фармацевтичної допомоги.

6. Порівняльний аналіз української та європейської моделей професійної підготовки фармацевтів засвідчив високий рівень їх концептуальної відповідності. Українська система вже імплементує більшість ключових принципів, визначених Директивою 2005/36/ЕС та рекомендаціями Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP), зокрема компетентнісний підхід, інтеграцію теоретичної і практичної підготовки, післядипломну освіту та БПР. Подальше вдосконалення доцільно спрямувати на розширення клінічної складової підготовки, розвиток цифрових компетентностей, впровадження інноваційних освітніх технологій, розширення міжнародної академічної мобільності та подальшу гармонізацію професійної підготовки фармацевтів із сучасними європейськими та міжнародними стандартами.

Конфлікт інтересів. Автори заявили про відсутність конфліктів та/або потенційних конфліктів інтересів щодо дослідження, авторства та публікації цієї статті. Автори підтверджують, що вони є авторами цієї роботи та схвалили її до публікації.

Фінансування. Автори вказали, що це дослідження не отримало спеціального гранту від жодної фінансової агенції у державному, комерційному чи некомерційному секторах.

Література.

1. Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 725. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021-%D0%BF>.
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я». Наказ Міністерства охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua>.
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

5. Закон України «Про лікарські засоби» від 04.04.1996 №123/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80>.
6. Закон України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 2573-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20>.
7. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація», галузь знань 22 «Охорона здоров'я». Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua>.
8. Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (фармацевтичну) спеціалізацію. Наказ Міністерства охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua>.
9. Порядок проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua>.
10. Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications. Official Journal of the European Union. 2005. L255. P. 22–142. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32005L0036>.
11. International Pharmaceutical Federation (FIP). Development Goals. The Hague: FIP; 2020. URL: <https://www.fip.org/development-goals>.
12. International Pharmaceutical Federation (FIP). FIP Global Competency Framework (GbCF v2). The Hague: FIP; 2020. URL: <https://www.fip.org>.
13. International Pharmaceutical Federation (FIP). Workforce Development Goals. The Hague: FIP; 2020. URL: <https://www.fip.org>.
14. International Pharmaceutical Federation (FIP). Continuing Professional Development/Continuing Education in Pharmacy: Global Report. The Hague: FIP. URL: <https://www.fip.org>.
15. World Health Organization. Global Competency and Outcomes Framework for Universal Health Coverage. Geneva: WHO; 2022. URL: <https://www.who.int>.
16. World Health Organization. Global Strategy on Human Resources for Health: Workforce 2030. Geneva: WHO. 2016. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241511131>.
17. Anderson C., Bates I., Beck D. et al. The WHO UNESCO FIP Pharmacy Education Taskforce. *Human Resources for Health*. 2009. Vol. 7. Art. 45. DOI: <https://doi.org/10.1186/1478-4491-7-45>.
18. Bates I., John C., Bruno A. et al. An Analysis of the Global Pharmacy Workforce Capacity. *Human Resources for Health*. 2006. Vol. 4. Art. 13. DOI: <https://doi.org/10.1186/1478-4491-4-13>.
19. Anderson C., Bates I., Futter B. *The WHO UNESCO FIP Pharmacy Education Taskforce: Enabling Concerted and Collective Global Action*. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2008. Vol. 72. Iss. 6. Art. 127.
20. Atkinson J., Rombaut B. The 2011 PHARMINE Report on Pharmacy and Pharmacy Education in the European Union. *Pharmacy*. 2014. Vol. 2. Iss. 4. P. 231–243. DOI: <https://doi.org/10.3390/pharmacy2040231>.
21. Atkinson J., Rombaut B., Peeters M. et al. Education and Training of Pharmacists in the European Union. *Pharmacy*. 2021. Vol. 9. Iss. 1. Art. 9. DOI: <https://doi.org/10.3390/pharmacy9010009>.

22. Toklu H.Z., Hussain A. The Changing Face of Pharmacy Practice and the Need for a New Model of Pharmacy Education. *Journal of Young Pharmacists*. 2013. Vol. 5. Iss. 2. P. 38–40. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jyp.2012.09.001>.
23. Desselle S.P., Zgarrick D.P., Alston G.L. *Pharmacy Management: Essentials for All Practice Settings*. 5th ed. New York: McGraw-Hill; 2020.
24. Hepler C.D., Strand L.M. Opportunities and Responsibilities in Pharmaceutical Care. *American Journal of Hospital Pharmacy*. 1990. Vol. 47. Iss. 3. P. 533–543.
25. International Pharmaceutical Federation (FIP). *Pharmacy Workforce Support Personnel: Global Review*. The Hague: FIP; 2023. URL: <https://www.fip.org>.
26. European Association of Faculties of Pharmacy (EAFP). Position Statements on Pharmacy Education. Brussels: EAFP. URL: <https://www.eafponline.eu>.
27. Council of Europe. *The Pharmacist's Role in the Health Care System*. Strasbourg: Council of Europe. URL: <https://www.coe.int>.
28. World Health Organization. *Transforming and Scaling up Health Professionals' Education and Training*. Geneva: WHO. 2013. URL: <https://www.who.int/publications>.
29. Nevzghoda O., Osyntseva A., Shapovalova V., Titarenko I., Shapovalov V., Dovzhuk V. Optimization of pharmacotherapy for chronic pancreatitis: use of ABC/VED analysis in marketing and pharmacoeconomic studies. *Proceedings of Shevchenko Scientific Society Medical Sciences*. 2025. Vol. 77. Iss. 1. P. n/a. DOI: <https://doi.org/10.25040/ntsh2025.01.16>. URL: <https://mspsss.org.ua/index.php/journal/article/view/1125>
30. Nevzghoda O.A., Shapovalov V.V., Shapovalova V.O., Osyntseva A.O., Protsiuk R.H. Optimisation of antibiotic selection: ABC and VED analysis of medicines against intracellular microorganisms. *Tuberculosis, Pulmonary Diseases, HIV-infection*. 2025. No. 3 (62). P. 68–79. DOI: <http://doi.org/10.30978/TB2025-3-68>. URL: <http://tubvil.com.ua/article/view/336295>
31. Shapovalov V., Shapovalova V., Titarenko I., Osyntseva A., Shapovalov V. Chronic pancreatitis: pharmacotherapy, prescription of drugs, meta-analysis, latest digital medical technologies of quantum medicine. *Revista Colombiana de Ciencias Químico-Farmacéuticas*. 2025. Vol. 54. No. 2. P. 475–489. DOI: <https://doi.org/10.15446/rcciquifa.v54n2.117235>. URL: <https://revistas.unal.edu.co/index.php/rcciquifa/article/view/117235>
32. Shapovalova V., Nevzghoda O., Shapovalov V., Osyntseva A., Lavoshnyk O. Antibiotic pharmacotherapy of pleurisy, pleural empyema, infections of various genesis: ABC and VED analysis. *Revista Colombiana de Ciencias Químico-Farmacéuticas*. 2026. Vol. 55. No. 1. P. 88–108. DOI: <https://doi.org/10.15446/rcciquifa.v55n1.125038>. URL: <https://revistas.unal.edu.co/index.php/rcciquifa/article/view/125038>
33. Shapovalov V., Nevzghoda O., Shapovalova V., Osyntseva A. Legal and bioethical foundations of human cell and tissue cryobanks in Ukraine: regulatory framework, challenges and prospects. *Problems of Cryobiology and Cryomedicine*. 2025. Vol. 35. No. 4. P. 167–180. URL: <https://cryo.org.ua/journal/index.php/probl-cryobiol-cryomed/article/view/2109> DOI: <https://doi.org/10.15407/cryo35.04.167>

34. Shapovalova V.O., Nevzhoda O.A., Shapovalov V.V., Osyntseva A.O. Tuberculous pleural disease (pleuritis, empyema): clinical perspective on first-line antituberculosis medicines and manufacturer-based content analysis. *Tuberculosis, Lung Diseases, HIV Infection*. 2026. No. 1. P. 36–40. URL: <https://tubvil.com.ua/article/view/355442>
35. Shapovalova V., Osyntseva A., Shapovalov V., Shapovalov V. Objective structured practical examination (OSPE) in pharmacognosy: Students' feedback from a cross-sectional survey. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*. 2026. Vol. 18. Iss.8. P. 102668. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2026.102668>. URL: <https://www.sciencedirect.com/journal/currents-in-pharmacy-teaching-and-learning/vol/18/issue/8>
36. Shapovalova V.O., Nevzhoda O.A., Osyntseva A.O., Shapovalov V.V., Shapovalov V.V. Pharmaceutical care in self-medication: ABC/VED analysis of over-the-counter antiallergic medicines. *Čes. slov. farm.* 2026. Vol. 75. No. 2. P. E9–E15. DOI: <https://doi.org/10.36290/csf.2026.024>. URL: http://csfarmacie.cz/artkey/csf-202602-0012_pharmaceutical-care-in-self-medication-abc-ved-analysis-of-over-the-counter-antiallergic-medicines.php
37. Shapovalova, V., Osyntseva, A., Shapovalov, V., & Shapovalov, V. Psychoactive substance co-use, non-medical drug use and polypharmacy among Ukrainian outpatients: a brief report. *Journal of Substance Use*. 2026. Vol.31. Iss.4. P. 1-5. DOI:<https://doi.org/10.1080/14659891.2026.2711689>